

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону України "Про Фонд часткового гарантування кредитів в сільському господарстві"

1. Обґрунтування необхідності прийняття законопроекту

Обмежений доступ до фінансування, зокрема до банківських кредитів, є істотною перешкодою для ведення господарської діяльності суб'єктами малого та середнього підприємництва (далі – МСП). У країнах, що розвиваються, від 55 до 68 відсотків МСП не мають повноцінного доступу до ринку фінансових послуг. При кредитуванні МСП стикаються з більшими операційними витратами і вищою платою за ризик неповернення кредиту, оскільки вони, як правило, є більш непрозорими і не мають достатнього або належного забезпечення, яке вони можуть запропонувати за наданий кредит. Неефективність ринкових механізмів фінансування породжує необхідність державної підтримки на ринку ринок кредитування МСП.

Дедалі популярнішою формою державної підтримки у світі є впровадження програм часткового гарантування кредитів для МСП. Програми часткового гарантування дозволяють покрити частину збитків фінансованих установ у разі неповернення кредитів такими МСП дозволяють полегшити вирішення проблеми отримання доступу до фінансування і таким чином сприяють розвитку МСП. Разом з тим, програми часткового гарантування кредитів можуть виявитися малоефективними та дорогими за наявності недоліків при їхній розробці і впровадженні.

Опитування Світового банку, що охопило 60 державних програм часткового гарантування кредитів у 54 країнах (проведене у 2016 році), показало, що майже всі ці схеми є самодостатніми і фінансуються виключно за рахунок плати за гарантії, отриманої від банків / позичальників і не потребують подальшого фінансування з державного бюджету для підтримки функціонування та покриття гарантійних виплат. 80 відсотків таких програм часткового гарантування запроваджені шляхом створення окремих юридичних осіб. Інституції з часткового гарантування кредитів, як правило, є підпорядкованим небанківським фінансовим установам. Опитування показало, що найбільш успішними інституціями часткового гарантування кредитів є ті, які позбавлені політичного впливу та професійне правління. Такі інституції часткового гарантування також мають визначені та прозорі критерії щодо суб'єктів підприємництва та фінансових установ, зобов'язання за кредитними договорами між якими можуть гарантуватися.

Існує різна міжнародна практика щодо визначення обсягу непогашеної суми кредитного зобов'язання, яке покривається гарантією, однак найчастіше в міжнародній практиці і за рекомендаціями Світового банку використовується покриття в обсязі 50 відсотків боргу, що дозволяє стимулювати банки проводити належну перевірку позичальників і надавати гарантії більшій кількості

позичальників за рахунок однакового обсягу капіталу.

Дослідження Світового банку показує, що більшість малих суб'єктів підприємництва, що здійснюють діяльність у сільському господарстві (до 100 га і навіть деякі до 500 га) не мають доступу навіть до базових банківських інструментів. Станом на сьогодні банки працюють в основному з суб'єктами підприємництва, що мають 400-500 га і більше та займаються вирощенням зернових та олійних культур.

За даними Національного банку України, станом на 01.14.2020 року кредити, надані у сільське господарство складають понад 63,1 млрд. гривень. При цьому середньозважена ставка за користування кредитами складає 13,9 % річних. В той же час, за даними суб'єктів господарювання, при зверненні до банків, відсотки за користування кредитами для підприємств малого та середнього бізнесу складають, в середньому 20 – 22 % річних, тоді як для інших підприємств вони складають близько 15 – 17 % річних.

Найбільші обсяги кредитів залучаються такими підприємствами на короткострокову перспективу (до 12 місяців) для покриття своїх поточних витрат. Відсутність довгих кредитів, а також предмету застави та історії кредитування, позбавляє можливості малих та середніх суб'єктів підприємництва, що провадять діяльність у сільському господарстві, здійснювати інвестиції у сільське господарство.

Для забезпечення доступу до фінансування малих та середніх суб'єктів підприємництва, що здійснюють діяльність у сільському господарстві, пропонується створити в Україні Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві, який надаватиме часткові гарантії на забезпечення виконання кредитних зобов'язань малих та середніх суб'єктів підприємництва, що здійснюють діяльність у сільському господарстві. Часткові гарантії забезпечать наявність належного забезпечення для отримання кредиту і стимулюватимуть банки співпрацювати з малими та середніми суб'єктами підприємництва, що здійснюють діяльність у сільському господарстві.

Необхідність вжиття заходів щодо запровадження механізмів державної підтримки підвищення фінансової спроможності фермерів та малих сільськогосподарських виробників, зокрема, через механізм гарантування кредитів, визначена Указом Президента України від 08 листопада 2019 р. № 837 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави».

2. Мета і шляхи її досягнення

Проектом Закону розроблено з метою підтримки малих та середніх суб'єктів підприємництва, включаючи фермерські господарства, шляхом часткового гарантування виконання зобов'язань таких суб'єктів перед фінансовими установами за кредитними договорами з метою створення умов для стабільного функціонування сільського господарства в Україні.

Законопроектом передбачається надання можливості українцям вільно розпоряджатися своєю власністю, включно із землею та капіталом, та отримувати за розпорядження нею справедливу вартість. З метою створення умов для стабільного функціонування сільського господарства в Україні пропонується створити Фонд часткового гарантування кредитів в сільському господарстві.

3. Загальна характеристика та основні положення законопроекту

Законопроектом передбачається створення Фонду часткового гарантування кредитів в сільському господарстві з метою підтримки малих та середніх суб'єктів підприємництва, включаючи фермерські господарства, шляхом часткового гарантування виконання зобов'язань таких суб'єктів перед фінансовими установами за кредитними договорами з метою створення умов для стабільного функціонування сільського господарства в Україні. Законопроектом визначаються ключові питання діяльності Фонду, зокрема, такі як порядок формування статутного капіталу Фонду, умови його збільшення та зменшення (стаття 4); порядок скликання, компетенція та порядок прийняття органами управління Фонду рішень (статті 8, 9 та 11). Деталізація цих питань, а також врегулювання інших аспектів корпоративного управління у Фонді може передбачатися статутом, який приймається Загальними зборами учасників Фонду.

Оскільки надання гарантій Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» віднесено до фінансових послуг, Фонд часткового гарантування кредитів в сільському господарстві повинен набути статусу фінансової установи та отримати відповідну ліцензію, відповідно до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів), затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 07 грудня 2016 року № 913.

Відповідно до пункту 1 розділу XI Положення про Державний реєстр фінансових установ, затвердженого розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України 28.08.2003 р. № 41 (у редакції розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг 28.11.2013 р. № 4368), статутний капітал Фонд часткового гарантування кредитів в сільському господарстві як небанківської фінансової установи повинен становити не менше 3 млн. грн. Статутний капітал Фонду формується за рахунок коштів державного бюджету та вкладів учасників Фонду.

Фонд часткового гарантування кредитів в сільському господарстві як небанківська фінансова установа підпадатиме під регулювання та нагляд органу, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг. З 01 липня 2020

року повноваження органу, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг, перейдуть від Національної комісії, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг до Національного банку України.

Законопроект передбачає створення Фонду часткового гарантування кредитів в сільському господарстві з незалежною корпоративною структурою управління. Це є важливою умовою співпраці Фонду з міжнародними фінансовими організаціями та іноземними перестраховими компаніями (як наприклад, Munich Re), що дозволить збільшити обсяг гарантій.

Метою діяльності Фонду є підтримки малих та середніх суб'єктів підприємництва, що здійснюють діяльність у сільському господарстві, (у власності та/або користуванні яких перебувають землі сільськогосподарського призначення у обсягах, що не перевищують 500 гектарів), що здійснюють первинне виробництво сільськогосподарської продукції шляхом гарантування виконання зобов'язань таких суб'єктів підприємництва за кредитними договорами з метою створення умов для стабільного функціонування сільського господарства в Україні.

Завданням Фонду є надання часткових гарантій за кредитними зобов'язаннями малих і середніх суб'єктів підприємництва, що здійснюють діяльність у сільському господарстві.

Законопроект значно доопрацьовано у порівнянні із проектом закону про Фонд часткового гарантування кредитів в сільському господарстві (реєстраційний № 3205-1), який постановою Верховної Ради України 13 травня 2020 року передано на доопрацювання в Комітет з питань аграрної та земельної політики. Зокрема, вдосконалено корпоративні відносини у Фонді шляхом доповнення статей 8 та 9. Зокрема з метою підвищення контролю Загальних зборів учасників Фонду за Радою та Правлінням Фонду Загальним зборам надано повноваження зі схвалення розробленої та затвердженої Радою Фонду стратегії розвитку Фонду на три роки, а також визначення цільової групи суб'єктів підприємництва, які мають право на часткове гарантування Фондом виконання зобов'язань за кредитними договорами. Також істотно доповнено повноваження Ради Фонду за аналогією з діяльністю державних банків.

З метою мінімізації ризиків потенційного політичного втручання, забезпечення прозорості та зменшення ступеня ризиковості діяльності Фонду, запровадження належного корпоративного управління, що в свою чергу підвищить ефективність та зростання довіри до Фонду, призведе до зменшення можливостей виникнення корупційних ризиків, необхідно на рівні закону передбачити запобіжники:

1) задля уникнення можливого нецільового використання коштів та/або зловживання при визначенні напрямків їх використання законопроект доповнено наступними критеріями:

а) Фонд надає гарантії в обсязі до 50 відсотків непогашеної суми основного боргу;

б) Фонд надає гарантії на строк дії кредитного договору, але не більше 10 років;

в) обсяг наданих непокритих гарантій не може перевищувати більше ніж у чотири рази розмір регулятивного капіталу Фонду, порядок визначення якого встановлюється органом, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг;

2) з метою створення умов для прозорості у діяльності Фонду орган, який здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг, матиме право встановлювати перелік інформації, яка підлягає публікуванню на офіційній сторінці Фонду в мережі Інтернет.

Зазначені запобіжники стимулюватимуть зростання привабливості та сприятиме співпраці Фонду з міжнародними партнерами, надавачами контргарантій, потенційними інвесторами, що як наслідок призведе до зростання функціональної спроможності Фонду і збільшенню обсягу гарантій.

При доопрацюванні законопроекту було враховано зауваження Головного науково-експертного управління Верховної Ради України про те, що включення до складу учасників Фонду недержавних юридичних осіб не узгоджується з поняттям державної підтримки сільського господарства відповідно до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» (пункт 1.2 Висновку).

4. Стан нормативно-правової бази у даній сфері правового регулювання

Правові відносини у даній сфері регулюються Конституцією України, Бюджетним кодексом України, Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, Законами України «Про Державний бюджет України на 2020 рік», «Про управління об'єктами державної власності» та «Про державну підтримку сільського господарства України».

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Державним бюджетом України на 2020 рік не передбачаються кошти для формування статутного капіталу Фонду часткового гарантування кредитів в сільському господарстві.

6. Прогноз результатів соціально-економічних, правових та інших наслідків прийняття законопроекту

Прийняття проекту Закону України покращить доступ малих та середніх суб'єктів підприємництва, що здійснюють діяльність у сільському господарстві, що здійснюють первинне виробництво сільськогосподарської продукції до

кредитних ресурсів, розширення виробництва, поліпшення фінансового стану таких підприємств та підвищення їх конкурентоспроможності.

СЕДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Підписувач: Чорноморов Артем Олегович
Сертифікат: 58E2D9E7F900307B040000006B932E0005528100
Дійсний до: 25.02.2022 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
№ 332д9/4-2020/55662 від 22.05.2020

86576